

ЕКОЛОГІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ І ЗМІСТУ

Правові вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки містяться в різних нормативно-правових актах держави. До основних напрямів у галузі забезпечення екологічної безпеки відносяться: визначення основ екологічної безпеки; боротьба з забрудненням навколишнього природного середовища за рахунок підвищення безпеки технологій, пов'язаних з захороненням та утилізацією токсичних промислових і побутових відходів, створення екологічно чистих технологій; боротьба з радіоактивним забрудненням, раціональне використання природних ресурсів.

Екологічне регулювання - це система активних законодавчих, адміністративних і економічних заходів і важелів впливу, які використовують державні органи різного рівня для примушування забруднювачів навколишнього середовища обмежити викиди шкідливих речовин у природні й техногенні середовища, а також для матеріального стимулювання сумлінних природокористувачів [1, с. 118].

Для ефективного екологічного регулювання першочергове значення має вибір правильних методів та інструментів регулювання. В минулому, коли людина тільки брала від природи її багатства без будь-яких обмежень, охорона природи полягала в основному в тому, що окремі об'єкти вилучалися з користування і охоронялися. Охорону природи розуміли тоді як абсолютне протиставлення використанню. Таке твердження є хибним, оскільки навіть у тому випадку, коли землі не використовуються, вони все одно можуть зазнавати негативного впливу від використання суміжних земель та охоронятися. Наприклад, розташовані поблизу аеропорту земельні ділянки, забруднюються внаслідок використання даного об'єкта і підлягають охороні. Тому на сьогодні неможливо розділити поняття «раціональне використання» та «охорона» земель [2, с. 267].

Під час переходу до нової ідеології в політиці охорони навколишнього середовища, зорієнтованої на послідовне зменшення забруднення (активне регулювання), застосовувались деякі економічні регулятори - емісійні нормативи поетапного зниження забруднення, тимчасові дозволи на викиди. У країнах з розвинутою ринковою економікою в

структурі механізмів прямого регулювання (адміністративно-правового примушення) з'явилися нові й перспективні як адміністративно-розпорядчі, так і економічні інструменти. Механізми прямого екологічного регулювання є гнучкими, тобто дають змогу диференційовано підходити до об'єкта регулювання й різних екологічних ситуацій, а також до визначення ступеня жорсткості регулювання. Ці механізми не виключають, а навпаки, передбачають надання державної допомоги підприємствам, зокрема на технічне переозброєння. Це дає задовільні результати щодо головного критерію економічної ефективності регулювання - величини питомих витрат для скорочення викидів. У практиці екологічного регулювання країн заходу величина державного стимулювання досягає за найскромнішими оцінками 0,1 % ВВП. Основні елементи механізму прямого екологічного регулювання, що застосовується нині у країнах з розвинутою ринковою економікою [3, с.76].

В Україні поліпшення стану природного середовища та використання природних ресурсів можливе тільки за умови державної підтримки та регулювання цих процесів, особливо в умовах формування ринкових відносин, економічної свободи і безвідповідальності господарських структур та правового нігілізму, який поки що панує у свідомості підприємців. Важливим засобом державного регулювання мають стати державні програми охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Стратегічна мета щодо охорони природи та забезпечення екологічної рівноваги має бути досягнена шляхом послідовного виконання таких завдань:

- забезпечення екологічної безпеки нинішнього та майбутніх поколінь;
- послідовне досягнення для кожного конкретного регіону належної якості середовища проживання;
- відновлення та збереження біосферної рівноваги (на локальному, регіональному та глобальному рівнях) генетичного фонду тваринного та рослинного світу, а також ландшафтної різноманітності території України;
- раціональне та комплексне використання природоресурсного потенціалу України, відтворення відновлювальних природних ресурсів в інтересах забезпечення добробуту, фізичного та духовного розвитку народу [4, с.98].

Одним із регуляторів охорони навколишнього середовища є стандартизація й нормування. Вони здійснюються з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Державні стандарти в галузі охорони навколишнього природного середовища є обов'язковими для виконання і вміщують відповідну термінологію, правила (режими) використання та охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання шкідливому впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я людей, інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів [5, с. 201].

Отже, для ефективного екологічного регулювання першочергове значення має вибір правильного методу та інструментарію (важелів) регулювання. На ранніх стадіях екологічного регулювання, яке виходило з ідеології стримування зростання забруднення (пасивне регулювання), застосовувались в основному адміністративно-розпорядчі (регламентаційні) інструменти, екологічні стандарти й норми, дозвольні процедури. Під час переходу до нової ідеології в політиці охорони навколишнього середовища, орієнтованої на послідовне зменшення забруднення (активне регулювання), застосовувались деякі економічні регулятори - емісійні нормативи поетапного зниження забруднення, тимчасові дозволи на викиди. У країнах з розвинутою ринковою економікою в структурі механізмів прямого регулювання (адміністративно-правового примушення) з'явилися нові й перспективні як адміністративно-розпорядчі, так і економічні інструменти.

Список використаних джерел

1. Баб'як О. С, Біленчук П. Д., Чирва Ю. О. Екологічне право України Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2000. – 216 с.
2. Бондарчук Н. В. Правове забезпечення раціонального використання та охорони земель авіаційного транспорту України / Н. В. Бондарчук // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 267–271.
3. Балюк Г.І. Екологічне право України. Конспект лекції у схемах (Загальна і Особлива частина): Навч. Посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 192 с.
4. Тищенко Г. В. Екологічне право : навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів. – К.: Юмана, 2001. – 256 с.
5. Дмитренко І. А. Екологічне право України: Підручник. – К.: Юнірком-Інтер, 2001. – 324 с.